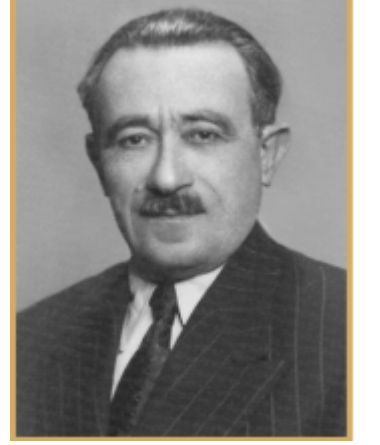

Mustafa Reşit Tarakçioğlu (1892-1969)

Eğitimci, siyasetçi, Trabzon Muallimler ve Muallimeler Cemiyeti ile Trabzon Türk Ocağının kurucusu, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Demokrat Parti (DP) Trabzon Milletvekili Mustafa Reşit Tarakçioğlu, 1892 yılında Trabzon'un Kindinar Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Babası Ahmet Ağa, annesi Gülizar Hanım'dır. Mahmut Remzi, Hasan, Hüseyin ve Süleyman adlarında dört ağabeyi olan Tarakçioğlu, ailenin en küçük oğludur.

Kızı Türkan Civaner'in verdiği bilgiye göre henüz beş yaşındayken mahallede bulunan okulda başladığı eğitimini, Hatuniye İlkokulunda sürdürmüştür. İlköğretimini 1903'te bu okulda, orta ve lise öğrenimini 1911'de Trabzon İdadisinde ve yükseköğrenimini de 1913'te İstanbul (Darülfünun) Yüksek Öğretmen Okulu Tabiat Bölümünde tamamlamıştır. Ardından 12 Eylül 1915'te Trabzon Öğretmen Okulu fizik-kimya öğretmenliğine atanarak başladığı meslek hayatını, 18 Haziran 1916'da İzmir Öğretmen Okulunda sürdürmüştür. 18 Aralık 1917'de Niğe Öğretmen Okulunda öğretmen ve müdür yardımcısı, 19 Aralık 1918'de de Trabzon Öğretmen Okulunda müdür ve fizik kimya öğretmeni olmuş ve 9 Ağustos 1926'ya kadar burada görev yapmıştır. Daha sonra Vefa Lisesinin müdürlüğüyle orta kısım tabiiye öğretmenliğine getirilmiştir.

Eğitimci kişiliğiyle idareciliği bir arada yürüten Tarakçioğlu, 18 Mayıs 1927'de Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Dairesi şube müdürlüğüne, 22 Aralık 1927'de de Erzurum Bölgesi maarif emini liğine atanmıştır. Maarif emini olarak görev yaptığı 1927-1932 yılları arasında Sivas'tan Gürcistan'a ve İran'dan Gümüşhane'ye kadar olan geniş mıntıkada harf inkılabının sevk ve idaresini sağlamıştır. Bu görevinin ardından 20 Ocak 1933'te getirildiği Diyarbakır Maarif müdürlüğü görevini 1934 yılına kadar yürütmüştür. 20 Mart 1936'da Üçüncü Genel Müfettişlik Maarif müşavirliği görevinde bulunduğu sırada 1939'un Mayıs ve Haziran aylarında Gümüşhane vali vekilli olmuştur. Ankara'da toplanan Maarif ve 1930'da Ankara Maarif Eminler Kongreleriyle, 1939 ve 1943'te Ankara'da toplanan Maarif şûrasına Trabzon temsilcisi olarak katılmıştır. İstanbul Vefa Lisesi müdürlüğü, Trabzon Öğretmen Okulu müdürlüğü, Maarif Vekâleti Yüksek Tedrisat umum müdürü muavinliği gibi görevlerde bulunan ve son görevi sırasında teknik öğretimin Maarif Vekâleti bünyesine alınmasını sağlayan Tarakçioğlu, 21 Temmuz 1941'de İzmir Maarif müdürlüğü görevine getirilmiştir. 22 Aralık 1943'te de emekliliğini isteyerek aktif hizmet dönemini sonlandırmıştır.

Eğitimciliğinin yanında iyi bir teşkilatçı da olan Mustafa Reşit Tarakçioğlu, 1918 yılından itibaren bu yönünü ön plana çıkaran faaliyetlerde bulunmuştur. Trabzon Muhafaza-i Hukuku Milliye Cemiyetinde etkin çalışmalar yapmış, 1919-1920 yıllarında Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin üyesi olarak faaliyetlerde bulunmuş, bu bağlamda İzmir'in

işgali üzerine Trabzon'da yapılan tepki mitingini düzenleyen 4 kişiden birisi olmuştur. Yine Trabzon'da kurulan Gençlik Alayında kumandan yardımcılığı görevini üstlenmiştir. 1921'de Trabzon Muallimler ve Muallimler Cemiyeti ile 1924'te de Trabzon Türk Ocağını kurarak bu cemiyetlerin ve 1944-1945 arasında da Trabzon Halkevinin başkanlığını yapmıştır. 1946'da ayrıca Veremle Savaş Cemiyetine üye seçilmiştir.

Aynı zamanda Trabzon Türk Ocağının Yönetim Kurulu üyesi de olan Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun başkanı olduğu cemiyetlerin ortak hareketi ile Sürmene, Of, Akçaabat, Vakfıkebir ilçelerinde şubeler açılmış, halkı bilinçlendirmeye yönelik faaliyetler yapılmıştır. Bu çerçevede bölgedeki öğretmenlerle hatta köy imamlarıyla işbirliğine gidilerek halkı aydınlatmak amacıyla Cuma namazlarında camilerde okunan hutbeler hazırlanmıştır. 1925 yılındaki Türk Ocaklarının umumi kongresine Trabzon temsilcisi olarak katılmış, Trabzon ilçe ve köylerine giden irşat heyetlerinde yer almıştır.

Millî Mücadele Dönemi'nden itibaren yaptığı çalışmalarla Trabzon dışında da toplumun ve siyasetin önde gelen isimleri arasında yer almayı başaran Tarakçıoğlu'nun aktif siyasi hayatı, 1925'te Trabzon'un Kindinar Mahallesi Ocağına Halk Partisi'nin "38" numaralı üyesi olarak yazılmasıyla başlamıştır. Trabzon CHP İl İdare Kurulu ve Şehir Meclisi üyesi bulunduğu sırada VIII. Dönem için aday olmuş ve 21 Temmuz 1946 seçimlerinde aldığı "176325" oyla CHP Trabzon milletvekili olarak parlamentoya girmeye hak kazanmıştır. Bu dönemde oldukça aktif bir milletvekili olarak dikkat çeken Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, Milli Eğitim Komisyonunda çalışmış, Meclise 4 teklif ile 3 önerge vermiştir. Trabzon'da yapılan seçimlere hile karıştırılması iddiaları, sıkıyönetimin uzatılması, İstanbul Teknik Üniversitesi, Milli Eğitim, İçişleri, Tarım ve Orman, Ulaştırma, Gümrük ve Tekel Bakanlıklarının bütçeleri, Yunus balığı avcılarına verilecek cephaneye, veremle savaş, kimsesiz çocukların korunması, Özel İdarelerden maaş alan ilköğretim öğretmenlerinin kadrolarının Milli Eğitim Bakanlığına alınması, Emekli Sandığı, İl İdare ve Milletvekili Seçim Kanunları, Ticaret ve Sanayi odaları gibi farklı konularda Genel Kurulda 37 defa söz almıştır. Trabzon'daki seçimlerde hile olmadığını, sıkıyönetimin güvenlik nedeniyle uzatılmasını savunan Tarakçıoğlu, suni gübrenin getirilme nedenine dair Tarım ve Maliye Bakanlıklarına, insan kaybına neden olan motorlu taşıt vasıtaları ile ilgili İçişleri Bakanlığına ve sorunlarına kayıtsız kalmadığı Trabzon halkının mısır ihtiyacına dair de Tarım Bakanı'na sorular yönelmiştir. Maarif Teşkilatı ile ilgili 789 sayılı Kanun'un 13. maddesinin değiştirilmesi hakkındaki Kanun teklifinin gündeme alınmasına dair verdiği önergenin, Milli Eğitim Komisyonuna havale edilmesine rağmen 1947 yılı sonuna kadar üzerinde işlem yapılmaması üzerine İçtüzüğü'nün 36. maddesine uygun olarak doğrudan Meclis gündemine alınmasını talep etmiştir. VIII. Dönemde Meclis Genel Kuruluna son olarak yayla ve meraların köylerin tüzel kişiliklerine tahsis kılınması veya kamulaştırılmaları hakkındaki kanun teklifi vermiştir.

14 Mayıs 1950'de yine CHP listesinden seçime girmiş ve aldığı "63621" oyla bu partinin Trabzon'dan çıkardığı dokuz milletvekilinden birisi olmuştur. Seçim tutanağını 17 Mayıs 1950'de almış, 22 Mayıs'ta Meclise katılmış ve 29 Kasım'da da tutanağı onaylanmıştır. Fakat CHP milletvekilliği uzun sürmemiş, Ocak 1951'de Demokrat Parti'ye katılmıştır. Onun katılımıyla birlikte Demokrat Parti, Mecliste Trabzon'dan üç olan temsilci sayısını dörde yükseltmiştir. Başta eğitimle ilgili olmak üzere kanun tasarıları, bazı kanunların kaldırılması, kurumların bütçeleri gibi 23 farklı konuda 37 konuşma yaptığı bu dönemde de Millî Eğitim Komisyonunda çalışmış ve bu Komisyonun başkanlığını yapmıştır. Emekli Sandığı Kanunu'nun 64. ve 69. maddelerinin ve Belediye Gelirleri Kanunu'nun 21. maddesinin yorumlanması için kurulan geçici komisyonda görev almıştır. Denizyollarınca satın alınan gemiler, yayla ve mera ihtilafları konularında yazılı soru ve Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'na ek Kanun ile 789 sayılı Kanun'un değiştirilmesi ve bu Kanun'un 22. maddesinin yürürlükten kaldırılması hakkında teklifler vermiştir.

Aktif hizmet döneminde olduğu gibi milletvekilliği süresince de eğitimci kimliğini ön plana çıkararak açıklamalar yapmış ve görüşleri, sunduğu çözüm önerileriyle Türkiye’de milli eğitimin gelişimine katkı sağlamayı sürdürmüştür. Ülke nüfusunun büyük bölümünün yaşadığı köylerdeki çocukların, eğitiminde yapılan bazı yanlışlara dikkat çekmiş, sorunun çözümü için köylerin sosyal ve ekonomik durumlarıyla uyumlu bir yöntem takip edilmesinin önemine işaret etmiştir. Tarakçıoğlu, 1943 yılında çıkartılan 4272 sayılı Kanun’un 13. maddesine göre köy çocuklarına 16 yaşını bitirinceye kadar okula devam zorunluluğu getirilmesinin, uygulamada köylüyü zora soktuğunu savunmuştur. Çünkü o yıllarda köylerdeki çocuklar, sadece okutulması gereken bireyler olarak değil, aynı zamanda köyün iktisadi ve zirai faaliyetlerinin önemli birer unsuru olarak görülmüştür. Seçim bölgesi olan Trabzon’a ziyaretler yapmış, çeşitli toplantılarda mensup olduğu Demokrat Parti’yi öven sözler sarf etmiştir. 1953 yılında Salih Alperen, Mahmut Goloğlu ve Süleyman Fehmi Kalaycıoğlu ile birlikte Meclise Trabzon’un ekonomik sorunlarına dikkat çekerek burada sanayi tesisleri kurulmasını talep ettikleri bir önerge vermişlerdir. Trabzon halkının da 1959 yılındaki sel felaketinde yıkılan Mühürçüler Köprüsü’nün yeniden yapılması örneğinde olduğu gibi hükümete iletilmesi için milletvekilliği döneminde Tarakçıoğlu’ndan destek talepleri olmuştur.

İlk defa Demokrat Parti’nin listesinden milletvekili adayı olarak, 2 Mayıs 1954’teki seçimlere katılmıştır. Aldığı “95566” oyla Trabzon milletvekili seçilmiş ve tutanağını da 5 Mayıs 1954’te almıştır. Bu dönemde Meclise bir sözlü soru ile bir teklif vermiş ve Genel Kurulda çeşitli konularda 13 defa söz almıştır. Öncesinde olduğu gibi Maarif Encümeninde çalışmış ve bu Encümenin başkanlığını yapmıştır. Ayrıca Emekli Sandığı Kanunu’nun 6244 sayılı Kanun’la değişen 15. maddesinin fıkrasının tefsiri için kurulan Muvakkat Encümene reis ve Emekli Sandığı Kanunu’nda tadilat yapılması için kurulan Muvakkat Encümene de üye seçilmiştir. Yine ağırlıklı olarak eğitimle ilgili konularda konuşan Tarakçıoğlu, bilhassa köylerdeki okul binalarının yetersizliğine vurgu yaparak fiziki koşulların mutlaka iyileştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Trabzon özelinde de mücadelesini sürdürmüş ve 1957 yılında Trabzon eğitimine ayrılan ödeneğin artırılmasını sağlamıştır. Bölgesine yaptığı hizmetleri, Karadeniz Teknik Üniversitesinin kuruluşuyla ilgili 28 arkadaşıyla verdikleri 12.01.1955 tarihli kanun teklifi ile taçlandırmıştır. 20.05.1955’te Mecliste kabul edilen teklif, 6594 sayılı Kanun olarak yasalaşmış ve 27.05.1955’te *Resmi Gazete*’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun çıktıktan sonra da sürecin takipçisi olan Tarakçıoğlu sayesinde 1958 yılından itibaren Üniversitenin yapımıyla ilgili çalışmalara hız verilmiştir.

Son olarak 27 Ekim 1957 seçimlerinde aldığı “75687” oyla yine DP’den Trabzon milletvekili olmaya hak kazanmıştır. Siyasi gerginliğin arttığı bu dönemde öncekilerin aksine aktif olmayı tercih etmemiş Genel Kurulda sadece 7 defa söz almıştır. Bunlardan birisi de öğretmenlere mesken temini için öğretmenler bankası kurulmasıyla ilgilidir. Bir gemi inşaatı endüstrisi kurulması hususunda ne düşünüldüğü ve inşasına başlanmış olan yüzer havuza dair takrirlerle, Üniversiteler Kanunu’nun değiştirilmesine, siyasal bilgiler okulu kurulmasına, başöğretmenlerin makam ücretlerinin iki katına çıkartılmasına ve yetim maaşlarından istifade edemeyen kız çocuklarının bu haklardan yararlandırılmasına dair kanun teklifleri vermiştir. Bir taraftan Başbakan Adnan Menderes’in 1946 Üniversiteler Kanunu yerine yeni kanun yapılması fikrini desteklerken diğer taraftan üniversite muhtariyetine hürmet etmiş ve ilmin, tehdit ve baskı altında yürüyemeyeceğine inanmıştır. Bu düşüncesini Gupta yaptığı “*üniversiteye ilmi özerklik vereceğiz fakat üniversiteye devlet otoritesini de sokacağız*” sözleriyle belirtmiştir. Tahkikat Encümeninin kuruluşu Kanunu’na olumlu oy kullanmış fakat bu Encümene yetki veren Salahiyet Kanunu’nun oylamasında rahatsızlığı nedeniyle bulunamamıştır. Son dönemde DP içinde “Yaylacılar” olarak tanımlanan muhaliflerin bazı faaliyetlerine iştirak eden Tarakçıoğlu, bu çerçevede 90’lık takrire imza atmış, 97’lik listede adı mukavemetçiler arasında gösterilmiş, Meclis Başkanlığı

seçimlerinde de muhaliflerden yana tutum izlemiştir.

27 Mayıs 1960 askeri müdahalesiyle birlikte tutuklanan, o gece serbest bırakılan ve 1 Haziran 1960 günü tekrar nezarete alınan Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, Yassıada'ya nakledildikten sonra 30 Ağustos günü ilk ifadesini vermiştir. 1 Nolu Yüksek Soruşturma Kurulunun kararı gereğince Yassıada'da tutukluluk döneminde Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun malları üzerine tedbir konulmuş ve inceleme sonucunda oy çokluğuyla alınan kararda servetinin % 17,8'ini teşkil eden kısmının kaynağının tespit edilemediği için, gayri meşru iktisap olduğuna kanaat getirilmiştir. Son tahkikatın açılması için dosyanın gönderildiği Yüksek Adalet Divanı, yazdığı savunma ve dilekçelerle karara itiraz eden Tarakçıoğlu'nun açıklamalarıyla sunduğu delilleri haklı bulmuş, 23 Ekim 1961 tarihli kararıyla malları üzerindeki ihtiyati tedbiri ve haczi kaldırılmıştır. Kararda, bilirkişi tarafından cüzi bir miktarın tespit edilemediği belirtilmiş ve bazı hususlarda da gelir ve masrafların dikkate alınmamış olduğuna dikkat çekilmiştir.

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, 12 Trabzon milletvekili içerisinde Yüksek Adalet Divanında idamla yargılanan tek kişidir. 10 Eylül 1960'da tevkif müzakeresi onaylandıktan sonra Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 104.maddesi gereğince tevkif edilmesine rağmen Başsavcılığın, suçun asli faili olduğu kanaatine dayanılarak idamla yargılanmıştır. İddianamede Anayasa'ya aykırı kanunlar arasında gösterilen Halk Partisi'nin mallarının hazineye veya sahiplerine iadesi hakkındaki kanun teklifini veren 36 milletvekilinden birisi olması, Tahkikat Encümenine olumlu oy kullanması, Siyasal Bilgiler Fakültesinin okula dönüştürülmesi, Üniversiteler Kanunu'nun değiştirilmesi gibi milletvekilliği döneminde verdiği, içinde olduğu veya onayladığı teklifler, onun Anayasa Davasında idam talebiyle yargılanmasının gerekçeleri olarak gösterilmiştir.

Yüksek Adalet Divanında Tarakçıoğlu'nun avukatı Vasık Balkış'tır. Sanık numarası ilk duruşmada 385 iken, davalar ilerledikçe sanık durumlarına bağlı olarak 382, 380, 379 olmuştur. Mahkeme süresince sağlık sorunları yaşamış, durumunu kızı Sadakat Koper'e iletmiştir. Kızının talebi üzerine Yassıada Garnizon Hastanesine sevk edilmiş, yapılan muayene sonucu sağlık durumunun normal olduğuna dair rapor verilmiştir. Sağlık durumundaki sorunlara rağmen, başlangıçta yargılamaların adil yapılacağına dair umudunu canlı tutmaya çalışmış ve bunu kızı Türkan Civaner'e yazdığı ve daha önce yayımladığımız mektuplarda "Kızım mukadder olan şey değişmiyor... Sabırla müdafaa zamanımı bekliyorum. Adalete güveniyorum", "Memleket milli hizmetinde olanlar er geç bu gibi sıkıntılara uğrarlar... En koyu karanlık sabaha karşı olur, bu işin sabahı yakındır" sözleriyle belirtmiştir.

Kendisine yönelik suçlamalara karşı Tarakçıoğlu'nun gerek ilk ifadesinde gerekse yazılı ve sözlü savunmalarında ortak vurguları; Cumhuriyete bağlılığı, iktidarın bir dikta rejimi kurmak amacıyla hareket ettiğine dair suçlamaları reddetmesi, Mecliste çıkartılan kanunların Anayasa'ya uygun olduğundan hareketle Tahkikat Encümeni ve ona yetkiler veren 7468 sayılı Kanunların bu çerçevede ele alınması gerektiğidir. Kırşehir ve Salahiyet Kanunlarının müzakerelerinde bulunup oylamalarına katılmadığını yinelemiş, 24 Mayıs 1960'da DP Grubuna verilen 90'lık takrirden imzası olduğunu belirtmiş ve bu imza mahkemede tespit edilmiştir. Mebusluğu süresince menfaat temin etmediğini, döviz işiyle meşgul olmadığını, Siyasal Bilgiler Fakültesinin okul olmasıyla ilgili verdiği teklifin amacının muhtariyeti zedelemek olmadığını söylemiştir. Milletvekilliği döneminde DP Grubunda ve Mecliste yaptığı konuşmalardan sadece dördünün iç siyasetle ilgili olduğunu ve bunların da siyasi gerginliğin arttığı 1958'de yapıldığını belirtmiştir. Milli Mücadele yıllarından itibaren hayatını vatanına hizmetle geçirdiğini, Cumhuriyete ve Atatürk'e bağlı bulunduğunu, bunların belgeli olduğunu vurgulamış ve kanıt için de Mustafa Kemal Atatürk'ün Trabzon'a yaptığı üç ziyaretle ilgili anıların ve bilgilerin olduğu *Büyük Tarih Trabzon'da* adlı Trabzon Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından 1938 yılında

yayımlanmış eseri mahkemeye sunmuştur.

Yüksek Adalet Divanının kararları açıkladığı 15 Eylül 1961'deki duruşmaya rahatsızlığı nedeniyle hastanede bulunan Mustafa Reşit Tarakçioğlu katılamamıştır. Gıyabında ona, Anayasayı ihlal suçundan beş yıl ağır hapis ve ömür boyu amme hizmetlerinden men cezası verilmiştir. Ayrıca 1 yıl 8 ay Trabzon'da umumi emniyet nezareti altında bulundurulacak ve 182 lira 50 kuruş maktu harcı ödeyecektir. 1950'den beri milletvekili olduğu halde Kırşehir Kanunu, Basın Kanunu'nun tadili ve Salahiyet Kanunu dışındaki dava konusu tüm kanunlara oy vermesi, kararın gerekçesi olarak gösterilmiştir. 90'lık takrirden imzası bulunmasına rağmen, Siyasal Bilgiler Fakültesinin okul haline getirilmesi hakkında teklifi ile 9 Ocak 1958 tarihli DP Grup konuşmasında üniversitenin muhtariyetinin tekrar ele alınması gerektiğine dair konuşmasına dikkat çekilmiş ve fer'i iştirak halinde olduğuna kanaat getirilmiştir.

Kararın ardından 19 Eylül 1961'de Kayseri Cezaevine gönderilen Tarakçioğlu, üç gün sonra kızı Türkan Hanım'a yazdığı mektupta "...şuur, insaf, hakim mahkeme olacaktır" diyerek verilen kararlara tepkisini dile getirmiştir. Kısa süre sonra rahatsızlanmış ve Kayseri Devlet Hastanesine kaldırılmıştır. Hastanedeyken kızına yazdığı 7 Ekim 1961 tarihli mektubunda "inanç, adalet, hak, kanun çiğnenmiştir" sözleriyle 20 yaşından itibaren ülkesine hizmet ettiğini, hiçbir suç işlemediğini, Yüksek Adalet Divanının verdiği kararla, kendisini değil milli iradeyi cezalandırdığını belirtmiştir. Aynı mektupta ancak ücretli kısımda yer bulabildiği hastanede bir beviye doktoruna muayene edildiği, buradayken eşiyle dört çocuğunun kendisini ziyaret ettikleri, birkaç gün daha kaldıktan sonra Cezaevine döneceği bilgileri verilmiştir.

13 Aralık 1961 günü yine rahatsızlanmış ve bu sefer Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Üroloji Kliniğinde tedavi altına alınmıştır. Buradan verilen raporda, Tarakçioğlu'nun cezasının devamı halinde hayatının tehlikeli bir hal alacağı belirtilmiş ve rapora bağlı olarak 22 Şubat 1962 tarihinde klinikten çıkan Tarakçioğlu'nun cezası altı ay süreyle ertelenmiştir. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 8 Ağustos 1962 tarihli yazısı ile 9 Ağustos 1962 günü Ankara Tıp Fakültesinde tekrar kontrolden geçirilmiştir. Yapılan tetkiklerde kanser bulgularına rastlanılması üzerine kontrol altında tutulmuştur. Bunun sonucunda Adli Tıp Meclisi, Tarakçioğlu'nun sağlık durumunun tutukluluk halinin devamına müsaade etmediğine ve infazının üç ay süreyle daha ertelenmesi gerektiğine dair 5 Eylül 1962 tarihli bir rapor düzenlemiştir. Raporla cezası, 5 Aralık 1962'ye kadar ertelenmiştir. Bu süreçte çıkartılan 78 numaralı Af Kanunu kapsamına alınarak cezasını tamamladığı kabul edilmiş ve 19 Ekim 1962'de serbest bırakılmasına karar verilmiştir.

Mustafa Reşit Tarakçioğlu, ömrünün 14'ü milletvekilliği ve 34'ü de maarif işleri olmak üzere, toplam 48 yılını devlete hizmet ile geçirmiştir. Bu süreçte eğitimci kişiliğini ön plana çıkartan çalışmalar yapmış, sadece seçim bölgesinin değil ülkenin sorunlarıyla ilgilenmiş, verdiği teklifler, yaptığı konuşmalar, tecrübesi ile dikkat çeken vekiller arasında yer almıştır. Ayrıca kendisinin beyanına göre Çocuk Esirgeme Kurumu İcra Komitesinde Vehbi Koç'la birlikte yararlı faaliyetleri olmuştur.

1962'de afla serbest kaldıktan sonra siyasetten uzak kalarak Trabzon'da çıkan *Yeniyol* ve *İleri* gazetelerinde makaleler neşretmiştir. *Yaşamak ve Yaşatmak Yolları* (1919), *Milli Terbiye ve Hedefleri* (1926), *Tabiat ve Eşya* (1937), *Ahlak ve Milli Ahlak*, *Ruslarla Olan Komşuluklarımız*, *Trabzon'un Yakın Tarihi* adlı eserleri olan ve Fransızca bilen Tarakçioğlu, 1918 yılında Gümrükçü Hüsnü Bey'le Havva Hanım'ın kızları Zehra Hanım'la hayatını birleştirmiştir. Çiftin Sadakat (1922), Selçuk (1926), Işık (1928), Türkan (1933) adlarında dört kızı ve Özdemir (1923) adında bir oğlu olmuştur. 24 Ekim 1969 tarihinde Ankara'da vefat eden Mustafa Reşit Tarakçioğlu, vasiyeti gereği Trabzon Boztepe Ahi Evran Türbesi Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir.

Zehra ASLAN

KAYNAKÇA

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 010.09/54.159.6.

BCA, 010.09/1.4.1.170.

BCA, 010.09/247.760.1.

BCA, 010.09/425.1270.2.142.

TBMM Arşivi

Anayasayı İhlal Davası Zabıtları, C 1, O 2, 22 Mayıs 1961.

DP Meclis Grup Zaptı, 08.12.1958.

DP Meclis Grup Zaptı, 09.01.1958, s.140-143.

DP Meclis Grup Zaptı, 09.08.1958, s.40.

DP Meclis Grup Zaptı, 24.07.1958, s. 103-106.

TBMM Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait Tutanaklar, **Mustafa Reşit Tarakçıoğlu**, Trabzon İli, 23.07.1946; 17.05.1950; 5.5.1954; 29.10.1957.

TBMM Olumluk Kâğıdı, **Mustafa Reşit Tarakçıoğlu**, D VIII, Sicil No: 1495.

TBMM Tercümeihâl Varakası, **Mustafa Reşit Tarakçıoğlu**, D X, Sicil No: 1495.

TBMM Zabıt Ceridesi, D VIII, B 8, O 1, 26.08.1946; D VIII, B 12, O 1, 04.12.1946; D IX, B 36, O 1, 29.01.1951; D IX, B 37, O 1, 31.01.1951; D IX, B 88, O 1, 11.06.1951; D X, B 47, O 1, 26.02.1957; D X, B 28, O 1, 21.01.1957; D XI, B 65, O 1, 07.05.1958; D XI, B 67, O 1, 12.05.1958; D XI, B 19, O 1, 04.01.1960; D XI, B 35, O 1, 10.02.1960.

Türkan (Tarakçıoğlu) Civaner Şahsi Arşivi

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun 28.10.1960 tarihli Yassıada'dan yazdığı mektup

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun 21.11.1960 tarihli Yassıada'dan yazdığı mektup

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun 22.09.1961 tarihli Kayseri Cezaevinden yazdığı mektup

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun 07.10.1961 tarihli Kayseri Hastanesinden yazdığı mektup

Sürelî Yayınlar

Halk, 28.09.1951.

Ses, 22.02.1962; 17.07.1961

Trabzon, 28.04.1950.

Türk Yurdu, "Trabzon Türk Ocağı'nın Harsi Faaliyetleri", Yeni Seri, (Eylül 1926), C 11/18-4, S 21/182, Tutibay Yay. Ankara 2001.

Yeniyol, 28.04.1925; 15.08.1953.

Araştırma-İnceleme Eserler

ARSLAN, Zehra, "27 Mayıs Darbesi'nin Trabzon'da Yansımaları ve DP Trabzon Milletvekillerinin İfadeleri", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, S 192, Haziran 2011, s. 59-78.

ARSLAN, Zehra, "Yassıada'da İdam Talebiyle Yargılanan Demokrat Parti Trabzon Milletvekili Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun Savunması", **Karadeniz İncelemeleri Dergisi**, 14/14, 2013, s. 153-168.

ARSLAN, Zehra, **Trabzon Türk Ocağı (1925-1931)**, KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2007.

ASLAN, Zehra, "Atatürk'ün Trabzon'a Yaptığı Ziyaretler ve Bunların Trabzon Kamuoyundaki Algısı", **Atatürk Haftası Armağanı Dergisi**, 10.10. 2016, s. 69-88.

ASLAN, Zehra, "Geride kalanlar... Yassıada ve Kayseri Cezaevi'nden anılar, izlenimler ve mektuplar", **Independent Türkçe**, 30.05.2020, <https://indyturk.com/node/187666/t%C3%BCrkiyeden-sesler/geride-kalanlar%E2%80%A6-yass%C4%B1ada-ve-kayseri-cezaevi%E2%80%99nden-an%C4%B1lar-izlenimler-ve>, Erişim: 6.4.2023.

ASLAN, Zehra, "Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ)", **Atatürk Ansiklopedisi**, 17 Mayıs 2022, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/karadeniz-teknik-universitesi-ktu/>, Erişim: 1.04.2023.

ASLAN, Zehra, **Demokrat Parti Döneminde Trabzon (1950-1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2017.

ASLAN, Zehra, **Yassıada'da Yargılanan Trabzon Milletvekilleri I**, 2. Baskı, Libra Yay., İstanbul 2018.

Büyük Tarih Trabzon'da, Trabzon Çocuk Esirgeme Kurumu Yay., İstanbul 1938.

ÇUFALI, Mustafa, **Türk Parlamento Tarihi VIII. Dönem (1946-1950)**, C 1, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yay., Ankara 2012.

GÜRSOY, E. Naskali, **Anayasa Davası**, C 1, C 2, C 3, C 4, Kitabevi Yay., İstanbul.

ÖKSÜZ, Hikmet, USTA, Veysel, **Mustafa Reşit Tarakçıoğlu (Hayatı, Hatıratı ve Trabzon'un Yakın Tarihi)**, 1.Baskı, Serander Yay., Trabzon 2008.

ÖZTÜRK, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi IX. Dönem (1950-1954)**, C 7, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yay., Ankara.

TARAKÇIOĞLU, Mustafa Reşit, **Trabzon'un Yakın Tarihi**, KTÜ Yay., Trabzon 1986.

Yüksek Adalet Divanı Kararları, Kabalıcı Yayınevi, I. baskı, İstanbul 2007.

Sözlü Görüşme:

Türkan (Tarakçıoğlu) Civaner'le 2,3,4.4.2023 tarihli görüşmeler.

Metin Görseli:

TBMM Albümü (1950-1980), Ed. Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel, Cilt 2, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, No: 1, Ankara 2010, s.598.

05/08/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mustafa-resit-tarakcioglu-1892-1969/?pdf=6191> adresinden erişilmiştir